



XORIJDA IJTIMOIIY PEDAGOGIKANING RIVOJLANISHI VA BOSQICHLARI

Ubaydullayeva Munavvar Shaydulla qizi

Davxonova Dilorom Davlatovna

Termiz davlt pedagogikainstituti talabasi

Annatatsiya: Mazkur esse xorijiy mamlakatlarda ijtimoiy pedagogikaning shakllanishi va rivojlanish jarayonlarini o'rganishga bag'ishlangan. Unda ijtimoiy pedagogikaning nazariy va amaliy asoslari, uning turli madaniy va ijtimoiy sharoitlarda qanday rivojlanganligi tahlil qilinadi. Shuningdek, ijtimoiy pedagogikaning jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni hal qilishdagi ahamiyati, uning global rivojlanish tendensiyalari va milliy pedagogika tizimlariga ta'siri yoritiladi. Ushbu esse xorijiy tajribaning o'ziga xosliklarini o'rganish orqali ijtimoiy pedagogikaning rivoji uchun yangi yo'nalishlarni belgilashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy pedagogika, rivojlanish jarayoni, xorijiy tajriba, ta'lim-tarbiya, nazariy asoslar, amaliyot, g'arbiy yevropa, aqsh, rossiya, osiyo mamlakatlari, ijtimoiy muammolar, global tendensiyalar, milliy pedagogika, madaniy

Xorijda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishi. Ijtimoiy pedagogika — bu jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni hal qilish, shaxsning ijtimoiylashuv jarayonini qo'llab-quvvatlash va unga yordam berish bilan shug'ullanuvchi fan sohasi. Uning rivojlanishi har bir mamlakatning madaniy, iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlariga bog'liq ravishda turlicha shakllangan. Quyida xorijiy mamlakatlarda ijtimoiy pedagogikaning shakllanishi va rivojlanishining asosiy bosqichlari va yo'nalishlari tahlil qilinadi.

1. G'arbiy Yevropa mamlakatlarida ijtimoiy pedagogika G'arbiy Yevropa davlatlarida ijtimoiy pedagogika 19-asrning oxiri va 20-asrning boshlarida shakllangan. Ayniqsa, Germaniya ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishida yetakchi rol o'ynagan. Bu yerda pedagogikaning asosiy maqsadi shaxsni jamiyatga moslashtirish va u orqali ijtimoiy tengsizlikni kamaytirishga qaratilgan. Ijtimoiy pedagogik nazariyalar shaxsning individual rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, ayni vaqtda uning jamiyatdagi o'rnini belgilashga yordam beradi.

2. AQShda ijtimoiy pedagogika AQShda ijtimoiy pedagogika ko'proq ijtimoiy ish va psixologiya bilan uyg'unlashgan. Bu mamlakatda asosiy e'tibor yoshlar va oilalarga yordam berishga qaratilgan. Bolalar va o'smirlarni turli ijtimoiy muammolardan himoya qilish, ularning ta'lim-tarbiya olish jarayonida ko'maklashish Amerika



ijtimoiy pedagogikasining asosiy yo'nalishi hisoblanadi. Shuningdek, ijtimoiy pedagogika shaxsni ishga joylashtirish, o'zini anglash va jamiyatda faol bo'lishga o'rgatish bilan bog'liq masalalarni ham hal qiladi.

3. Rossiyada ijtimoiy pedagogika

Rossiyada ijtimoiy pedagogika Sovet davrida shakllanib, keyinchalik mustaqil yo'nalish sifatida rivojlandi. Ijtimoiy pedagogikaning maqsadi shaxsni jamiyatning faol a'zosiga aylantirish edi. Bugungi kunda Rossiyada bu soha o'z ichiga bolalar va yoshlarni tarbiyalash, ular bilan ijtimoiy-psixologik ishlar olib borish va ijtimoiy muammolarni hal qilish bo'yicha turli dasturlarni qamrab oladi.

4. Osiyo mamlakatlarida ijtimoiy pedagogika

Osiyo mamlakatlarida ijtimoiy pedagogika o'ziga xos milliy va madaniy an'analar asosida rivojlangan. Xitoy va Yaponiyada ijtimoiy pedagogika asosan oilaviy tarbiya, jamiytdagi axloqiy qadriyatlarni shakllantirish va yosh avlodni ijtimoiylashtirishga qaratilgan. Bu davlatlarda jamiyatning ijtimoiy barqarorligi va birlikni ta'minlash uchun pedagogikaning ahamiyati katta.

5. Global rivojlanish tendensiyalari

Bugungi kunda ijtimoiy pedagogika xalqaro miqyosda ko'plab muammolarni hal qilishda muhim ahamiyatga ega. Atrof-muhit muhofazasi, global ijtimoiy tengsizlik, migratsiya va bolalar huquqlarini himoya qilish kabi masalalar ijtimoiy pedagogikaning dolzarb yo'nalishlariga aylangan. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalarning ta'lim jarayoniga kirib kelishi pedagogik yondashuvlarni yanada takomillashtirishga turtki bermoqda. Xorijiy mamlakatlarda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishi turli yo'nalishlarda shakllangan bo'lsa-da, uning asosiy maqsadi shaxs va jamiyat o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga qaratilgan. Bu sohaning global tajribasini o'rganish milliy pedagogika tizimlarini takomillashtirish va jamiytdagi ijtimoiy muammolarni hal qilishda muhim vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin. Ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish bosqichlari Ijtimoiy pedagogika uzoq tarixiy rivojlanish jarayoniga ega bo'lib, u jamiyat va inson hayotining o'zgarishlariga moslashib borgan. Quyida uning asosiy bosqichlari keltiriladi

1. Antik davr (Qadimgi dunyo) Xususiyatlari: Ijtimoiy pedagogikaning ilk shakllari qadimgi Gretsiya va Rimda paydo bo'lgan. Bu davrda ta'lim va tarbiya jamiyatni rivojlantirishning muhim vositasi sifatida qaralgan. Falsafiy asoslar: Platon va Aristotel kabi faylasuflar ijtimoiy tarbiya tushunchasiga asos solishgan. Ularning fikricha, shaxsni tarbiyalash davlat va jamiyat uchun muhim ahamiyatga ega.

2. O'rta asrlar. Xususiyatlari: Ushbu davrda ta'lim va tarbiya diniy ta'sir ostida bo'lib, cherkov asosiy tarbiyaviy muassasa hisoblangan. Pedagogik yondashuv: Diniy axloqiy



qadriyatlar shaxs tarbiyasining asosiy qismi edi. Bu davrda bolalar va yoshlarning ijtimoiylashtirilishi diniy ta'lim orqali amalga oshirilgan.

3. Uyg'onish davri (XIV-XVI asrlar) Xususiyatlari: Bu davrda inson va uning individual rivojlanishiga katta e'tibor qaratila boshlandi. Pedagogik tamoyillar: Tarbiya va ta'limda insonning ijtimoiy faolligini oshirishga urg'u berildi. Mashhur pedagoglar Jan Lokk va Erazm Rotterdamskiy insonning tarbiyasi jamiyatdagi o'rnini belgilashda muhim rol o'ynashini ta'kidlagan.

4. Yangi davr (XVII-XIX asrlar). Xususiyatlari: Ushbu davrda ijtimoiy pedagogik mustaqil fan sifatida shakllana boshladi. Asosiy g'oyalar: Johann Heinrich Pestalozzi jamiyatdagi zaif qatlamlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan tarbiya g'oyasini ilgari surdi. Friedrich Fröbel bolalar tarbiyasi uchun maxsus muassasalar, masalan, bolalar bog'chalari tashkil etish zarurligini ko'rsatib berdi.

5. Zamonaviy davr (XX asr va hozirgi vaqt) Xususiyatlari: XX asr boshlarida ijtimoiy pedagogika nazariy va amaliy jihatdan rivojlandi. Ushbu davrda ijtimoiy muammolarni hal qilishda ta'limning roli kuchaydi. Asosiy tamoyillar: Ta'lim va tarbiya orqali ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish. Jamiyatning zaif guruhlarini qo'llab-quvvatlash (bolalar, nogironlar, qashshoqlikda yashovchilar). Kattalar va yoshlar uchun ijtimoiy muammolarni hal qilish dasturlarini ishlab chiqish. Globallashuv ta'siri: Ijtimoiy pedagogikaning zamonaviy bosqichida migratsiya, texnologiyalar rivoji va ekologik muammolarni hal qilishda ham o'z hissasini qo'shmoqda.

6. Raqamli davr (XXI asr). Xususiyatlari: XXI asrda ijtimoiy pedagogika texnologik rivojlanish va global muammolarga moslashmoqda. Yangi yo'nalishlar: Onlayn ta'lim va raqamli resurslardan foydalanish. Ijtimoiy media orqali bolalar va yoshlarni tarbiyalash. Global ijtimoiy muammolarni (migratsiya, iqlim o'zgarishi) hal qilishga qaratilgan ta'lim dasturlari.

Xorijda ijtimoiy pedagogika jamiyat taraqqiyotiga mos ravishda rivojlanib, turli bosqichlarda o'ziga xos yo'nalishlarni shakllantirgan. Uning rivojlanishi jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni hal qilish, shaxsning har tomonlama rivojlanishi va ijtimoiylashuvini ta'minlashga qaratilgan. Xorijda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishi uning jamiyatdagi dolzarb muammolarni hal qilishdagi o'rnini namoyon etdi. Tarixiy tajriba va hududiy yondashuvlarni o'rganish ijtimoiy pedagogikaning milliy tizimlarini takomillashtirish, shuningdek, shaxs va jamiyat o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashda qo'l keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Toxtaxodjayeva M.X. va boshqalar. Pedagogika (pedagogika nazariyasi va tarixi): O'qituvchilar tayyorlash va pedagogika fani ta'lim sohasi bakalavriat yo'nalishi uchun



darslik/ M.X. Toxtaxodjayeva, S. Nishonova, J. Hasanboyev, M.Usmonboyeva, S. Madiyarova, A. Qoldibekova, N. Nishonova, N. Sayidahmedov; O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta-maxsus ta’lim vazirligi. – Toshkent: «O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati» nashriyoti, 2010. – 400 b.

2. Калдибекова А.С. Умумий педагогика назарияси ва амалиётдан лаборатория машғулотлари. – Т., 2013. – 270 б.

3. Ахмедова М.Э. Педагогика назарияси ва тарихи (Ўқув қўлланма) – Т.: Тафаккур бўстони, 2011. – 280 б.

4. Po‘latova P. Maxsus pedagogika. Oligofrenopedagogika. – Т.: G‘. G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2005. – 220 b.